

Poetas tautosakos ir populiariosios kultūros kontinuume

VLADAS KRIVICKAS

Kovo mėnesį Justinas Marcinkevičius šventė savo 75-metį. Rodos, jubiliejus pažymėtas be pernelyg didelės pompastikos, tačiau pagarba rašytojui atiduota – pastaraisiais metais išleista keletas naujų J. Marcinkevičiaus poezijos knygų, o štai šiemet pasirodė paties kūrėjo autorizuota kūrybos rinktinė *Amžino rūpesčio pieva*, kurioje sudėta 1962–2004 metais sukurta poezija.

Apie visa tai jau parašyta ne viena recenzija, tiesa, visos jos, bent iš pirmo žvilgsnio, atrodo mandagiai tvarkingos ar moksliškai sausas. Rašymas apie Marcinkevičių apskritai yra rizikingas užsiėmimas, noromis nenoromis stumiantis kritiką nelengvo ir dažniausiai nelėmto pasirinkimo link: už ar prieš. Kita vertus, galbūt po kontroversiškojo Makso Kempinskio straipsnio „Poetas Nr. 1, arba Atodūsiai atlikus darbą“ *Šiaurės Atėnuose* (2003 m. rugpjūčio 9 d.) (kuris yra nemažiau tendencingas ir klaidingas argumentuotas, lygiai, kaip ir tų pačių fanatiškų poeto garbintojų) bent jau diskusija apie Marcinkevičiaus kūrybą tapo labiau įmanoma. Nors, žinant nemažos dalies Lietuvos visuomenės apverttiną tolerancijos lygį, gali būti, jog vis dar yra priešingai.

Po minėtojo M. Kempinskio straipsnio, būta ir ekstatiško poeto gynimo, ir smulkiai ar didesnių pakeikšnojimų, ir viešų laisvų *Šiaurės Atėnų* redakcijai, ir visokių grūmojimų, graudėnų, ir net oficialių asmenų viešų „reakcijų“. Ko tuomet pasigedau visose stovyklose (panašu, kad jų būta daugiau nei dvi), tai racionalumo ir nuosirdaus noro suprasti ir įvertinti Marcinkevičiaus fenomeną. Tačiau visų pirma, pri(s)pažinimo, kad J. Marcinkevičius buvo ir yra (patinka tai ar ne) žymiausias, populiariausias ir mėgstamiausias galbūt net visų laikų lietuvių poetas. Tik po to galima eiti toliau ir analizuoti to priežastis ar juo labiau pasekmes, ko taip drąsiai ir pretenzingai ėmėsi M. Kempinskis.

Minint Marcinkevičiaus jubiliejų, verta priminti štai ką. 2002 m. Lietuvių rašytojų sąjungos narių suvažiavimo metu vyko apklausa, kurios rezultatais remiantis norėta sudaryti geriausių XX a. rašytojų dešimtuką. Rezultatais patenkinti, tapo žinoma, kad sąrašo viršuje kolegų sprendimu atsidūrė Marcinkevičiaus pavardė. Toliau XX a. geriausių lietuvių poetų panteone išsiriškia šie autoriai: Salomėja Nėris, Vincas Mykolaitis-Putinas, Vincas Krėvė-Mickevičius, Balty Sruoga, Bernardas Brazdžionis, Maironis, Sigita Geda, Vaizgantas ir Jonas Aistis.

Galima daug kalbėti apie tokių apklaušų beprasmiškumą, nereikšmingumą, neobjektyvumą ir panašiai, tačiau, mano manymu, reikia pagaliau liautis ignoruoti faktus, vėlg nesileidžiant į gundancius patinka-nepatinka, aukšta-žema žaidimus. Šį dešimtuką savo

Poetas Justinas Marcinkevičius.

noru ir jau laisvoje šalyje rinko nepriklausomos Lietuvos rašytojų sąjungos nariai. Jų, pa-brežiū, niekas nevertė toje ap-klausoje dalyvauti. Bet kuris suvažiavimo dalyvis galėjo anketos nepildyti. Bet to, anketos buvo anoniminės. Labai dažnai, beje, skirtingų kartų ir lite-ratūrinių mokyklų poetai bei rašytojai ir nemažai literatū-rologų yra linkę akcentuoti, kad neva geriausi kritikai – patys rašytojai (tik ne savo kūrybos, žinoma). Taigi apsi-mesti, kad tokios apklausos re-zultatai nieko nereiškia, yra ne šiaip sau naivu, bet veidmai-niška ir tendencinga. Tuo, beje, buvo paneigtas ilgą laiką pro-paguotas mitas, kad Marcinke-vičius yra tik „liaudies“, „ma-sių“, žodžių, neišmanėlių ir prastuomenės poetas. Kaip žinia, Rašytojų sąjungos nariai yra net ne vien rašytojai, bet ir literatūros tyrinėtojai, kritikai, vertėjai. Neteigiū, kad minėto-sios apklausos rezultatai nėra paradoksalūs ir stebinantys: vis dėlto pasisakyta stipriai – Mar-cinkevičių iškelti aukščiausi už Maironį... Tai faktas, kurį ga-lima ir reikia analizuoti, bet įžūl ir neteisinga ignoruoti jo egzistavimą.

Taip pat ir eilinių skaitytojų apklausose Marcinkevičius vi-suomet užėmė patias aukš-čiausias vietas. Be to, Kempin-skio nusivylimui, net ir dabarti-nis jaunimas iki 20 metų, vis dar gali padėklauoti bent vie-ną poeto eilėraštį dėl pa-prasčiausios priežasties: to rei-ka lauja mokyklos programos.

Ir dar. Remiantis Lietuvos autorių teisių gynimo agen-tūros duomenimis, 2003-aisiais Marcinkevičius buvo pats skaitomiausias rašytojas; Lie-tuvos bibliotekose skaitytojai jo knygas skolinosi dažniausiai. Antroje vietoje – Romualdas Granauskas, trečioje – Jurga

Ivanauskaitė. 2004-aisiais po-puliariausiųjų trejetukas pasi-keitė vietomis: pirmoje vietoje – J. Ivanauskaitė, antroje – R. Granauskas, trečioje – J. Mar-cinkevičius. Galiausiai, nepa-garba ne tie(e) poetui, kiek vi-sai nepriklausomos Lietuvos valstybei yra mėginimas igno-ruoti faktą, kad 2001 m. poetas apdovanotas Lietuvos naciona-line literatūros ir meno premi-ja, o taip pat ir Baltijos asam-blėjos premija.

Atrodytų, pagrindo dideliems ginčams neturėtų būti: Marcin-kevičius yra geriausias Lietu-vos poetas, ir taškas, *fine*, kaip rašė Kempinskis. Štai čia gali-ma įžvelgti nuolatinį poeto gerbėjų ir kritikų nesuskal-bėjimą bei, drįsčiau teigti, chro-nišką nusikalbėjimą vien dėl to, kad painiojamos kartinės są-vokos, o ginčų objektas neretai iš viso pamirštamas.

Pirmiausia, ginčiuose dėl Marcinkevičiaus kūrybos vertės neapsieinama be jo biografijos faktų vienokio ir kitokio verti-nimo. Kiek iš tiesų čia kaltas poetas, neseniai viename susiti-kime teisinėsis, kad „jo biografi-ja tokia neįdomi“. Greičiausiai, ne taip jau ir daug. Marcin-kevičiaus atveju suveikė tie patys dėsniai, kurie veikia Hol-lywood žymybių atveju: poetas didžiąją dalį sovietmečio ir, ypač pirmaisiais atsikuriančios nepriklausomybės metais, buvo viešas, aktyvus ir populiarius asmuo. Kaip teisingai yra pas-tebėjusi literatūrologė Donata Mitaitė, populiarius turi savo kaina: poetas netruko įgyti ir gerbėjų, ir priešu. Atskiras klausimas, kiek jo gerbėjai jam padėjo, kiek trukdė? Šiaip ar taip, Marcinkevičius – ne Brad Pitt, kuris, prireikus, gali ap-sistatyti asmens sargybinius. Tačiau net ir pastarasis nuolat kenčia ir nuo nepageidaujamo dėmesio, ir nuo vadinamųjų gerbėjų išpuolių.

Mano įsitikinimu, nemaža poeto gerbėjų dalis jam gerokai pakenkė: isteriškų liuanisčių ar nevykusių dramatiškų skaitovų dėka, ilgainiui kai kas ir patį poetą ėmė tapatinti su reikšmingiausių jo gerbėjų minia

SUGALVOJO MĀNE TOKĮ

Sugalvojo mane tokį:

Šitaip – gražų, taip – negražų,
Šitaip – gerą, taip – negerą,
Šitaip – didelį, taip – mažą,
Šitaip – linksmą, šitaip – liūdną,
Šitaip – jauną, šitaip – seną,
Dar gerai, kad man pridėjo
Šitiek – paukščio, šitiek – medžio:
Tai žaliuoju, tai siūbuoju,
Tai, savy nutūpęs, čiuoju.

ŠIA NAKTĮ...

Šią naktį mintimis pabėgau nuo savęs,
Pabėgau nuo daiktų, šaltų ir įkyrių.
Žinojau, kad kažką turėsiu parsivest,
Jaučiau, kad reikia rast kažką, ko neturiu.

Nes jau per žema tai, kas buvo aukšta.
Nes jau per menka tai, kuo pats lig šiol buvai.
Nes jau kiekvieną rytą, kiekvieną rytą auštant
Tie patys horizontai ir laivai.

Ir taip kankinamai ilgiesi tolumų,
Ir taip kankinamai ilgiesi aukštumų,
Ir taip kankinamai be tolumų ramu,
Ir taip kankinamai ramu be aukštumų.

SAPNAS

Šią naktį sapnavau, jog tu mirei:
Kažkur toli, atrodo, varpas gaudė,
Visam name užgeso žiburiai,
Ir širdį juodas nerimas suspaudė,
Ir visas aš raudojimu virtau,
Ir meilės žodžiai daužėsi krūtinėj –
Lig šiol, deja, nepasakyti tau,
Dabar jie buvo žodžiai paskutiniai.
Aš parklupau po didele našta:
Tai mano meilė, – tavo balsas tarė.
Ir pajutau, kad meilė – net ir ta –
Man dvigubai sunkesnė pasidarė.

Justinas Marcinkevičius

Mano įsitikinimu, nemaža poeto gerbėjų dalis jam gerokai pakenkė: isteriškų liuanisčių ar nevykusių dramatiškų skaitovų dėka, ilgainiui kai kas ir patį poetą ėmė tapatinti su reikšmingiausių jo gerbėjų minia

jiems neleidžia senimas ir pan. Vėliau, jau *Dienoraštyje be datų*, Marcinkevičius pats ironizavo: „Autorius dabar jau gali prisipažinti, kad jis tada ir pats tais kolūkiais netikėjo. Bet ėmė ir parašė – pasisekimo mat, garso panūdą“. D. Mitaitės teigimu, „tas populiariusmas buvo konjunkturnis (pjesė vaidinama gimnazijoje, miestelyje, tačiau pats autorius supranta parašęs netiesą). Visiškai su-prantama, kad pirmuosiuose Marcinkevičiaus eilėraščių rin-kiniuose nemaža konjunktūrinų eilėraščių apie Lenina, kolūkinio gyvenimo džiaugs-mus ar religijos žala. Poetas de-biutavo 1955 m., kai tokia buvo knygos išleidimo kaina“.

Žinoma, negalima pamiršti ir to, kad buvo Lietuvoje tokių poetų, kurie konjunktūrinį eilių neleidė, ir rašė, kaip sako-ma, „i stalčių“. Tačiau tai, ko gero, protingiausia būtų palikti pačių kūrėjų sąžinei. Kaip ir tą faktą, jog apysaką *Pušis, kuri juokėsi*, labai panašios dvasios ir tematikos, kaip ir minėtoji pjesė, Marcinkevičius taip pat greičiausiai parašė siekdamas populiarumą, galbūt, kaip yra teigęs Marcelijus Martinaitis, ir šiek tiek gelbėdamas savo kailį. Be abejo, faktas, kad ra-šytojas pasinaudojo KGB iš-šais neva vertžiai ir kolūkius, buožės kenkia, jaunimas nori naujoviškai gyventi, tačiau

reikalus literatūros kritikams lyg ir nederėtų painiotis – ar visi jie tokie jau nenuo-dėmingi?

Grįžtant prie vis dar neblės-tancio Marcinkevičiaus popu-liarumo, reikia pastebėti tai, kad, mėginant analizuoti poeto fenomeną, iki šiol painiojamos kelios reikšmingos sąvokos, to-kios kaip populiarioji kultūra, masinė kultūra, literatūrinė bei išliekamoji vertė. Įtariu, kad netgi Rašytojų sąjungos apklau-sos metu klausimas anketoje, kur prašoma išvardinti 10 pačių geriausių XX a. Lietuvos poetų, buvo suformuluotas vie-na turint galvoje, tačiau rašant visai ką kita. Kitaip tariant, anketos rengėjai, ko gero, norėjo išsiaiškinti populiariausius Lie-tuvos poetus, o ne geriausius. Tik taip suprantant šią anketą, jos rezultatus galima normaliai suvokti ir vertinti.

Tačiau tai, kad Marcinke-vičius yra populiariausias poetas Lietuvoje, jokiems vertinto-jams dar nesuteikia teisės lengva ranka jo nurašyti i ma-sinės kultūros pragarus, tarsi kokius bulvių traukčius. Ma-sinės kultūros menas dažniau-siai siejamas su „prasto skonio“, lengvai dubliuojamu ir visur esančiu šlamštu. Marcinke-vičiaus poezija paprasčiausiai ne-atitinka tokių kriterijų: jo eilės nerašomos nei ant troleibusų šonų, nei penkis kartus per dieną neskaitytos per televi-ziją, juo labiau paties poeto at-vaizdas nesipulkuoja reklam-i-niuose stenduose. Marcinke-vičiaus poezijos dar, rodos, ne-skanduoja paaugliai, o net ir pagyvenusios kaimo moterėlės, greičiausiai, dažnai įsijungia kokį „Dviratio šou“, negu susėda vakare Marcinkevičiaus eilių skaityti.

Kartais atrodo, kad sąvokų ir jų prasmių painiojimas Lietu-voje tampa vertinimo kriterijų pamatu. Šiemet, prieš Oskarų įteikimo ceremoniją, viena ame-rikiečių kino kritikė, žur-nalistės paklausta, kodėl Oska-rai nuolat taiko i „masių“ skonį ir niekada nepremijuoja „tikrai meniškų“ filmų, atsakė: „bet juk tam yra nekomercinio kino festivaliai, Oskarai ir yra skirti plačiai publikai! Tuo tarpu susidaro įspūdis, kad Lietuvoje įtakinga šiuolaikinė, madingą nekomercinį (underground) me-ną propaguojanti literatū bei kritikų grupė išgudrino „underground“ kriterijus taikyti „mainstream“ menui. Bet juk tokiu būdu ir pagrindinė kul-tūra, ir subkultūros praranda savo tapatybę.“

Marcinkevičiaus populiarumo tuo tarpu nepaneigsi, tačiau vien dėl to, kad jis išlaiko savo pupuliarumą, nuneigti visos kūrybos, taip pat neatrodo racio-nalu. Juolab, kad pats poetas visuomet to ir siekė – būti mėgstamas, mylimas ir supran-tamas. Štai čia galima grįžti ir prie išliekamosios vertės proble-mos, kuri daug kuo siejasi su populiarumu ir suprantamu-mu. Akivaizdu, kad Marcinke-

vičiaus kūrybinė programa vi-suomet orientavosi į suprantamu-mą. Sovietmečiu dėl to ji niekuomet nebuvo per daug nu-tolusi nuo socrealizmo progra-mos, nors su pastarąja niekada ir nesutapo. Marcinkevičiui vi-suomet buvo svetimos inovaci-jos, jis ne kartą yra pasisakęs prieš modernizmo estetiką. Šia prasme jis yra vienas konservātyviausių lietuvių poetų, vi-suomet orientavęs į, anot D. Mitaitės, „nekonfliktišką patri-archalinę kaimo kultūrą“.

Ne veltui pagrindinis poeto kūrybos šaltinis yra tautosaka – pastoviausias savo prigimtimi ir savybėmis nacionalinės kul-tūros klotas. Sąmoningai Mar-cinkevičiaus kūryboje iš tauto-sakos atėję simboliai nėra kaip nors radikaliai transformuoja-mi, bet pateikiami taip, kad skaitytojas – dažniausiai – iš-eivis iš kaimo, niekada tikrų miestiečių netapęs buvęs kai-mietis – juos lengvai atpažintų. Kitaip sakant, duona Marcinke-vičiaus kūryboje ir yra duona, kamanos – kamanos. Kažin kokių semantikos gudrybių čia nerasime – toks jau šios poezi-jos tikslas.

Kad Marcinkevičius yra populiariausias poetas Lietuvoje, vertintojams dar nesuteikia teisės jo nurašyti i masinės kultūros pragarus

Pasak literatūros mokslininkų Peter Narvez ir Martin La-be, folkloras ir vėlesnioji popu-liarioji kultūra sudaro tam tik-rą kontinuumą. Būtent jame ir atsiduria Marcinkevičius: mini-malus kiekis inovacijos, mak-simalus kiekis atpažįstamų, jaudinančių ženklų produkavi-mo. Tad vienintelė abejonė, kurią galima drąsiai, nors ir spekuliatyviai, iškelti: ar tokia strategija pasiteisins išlieka-mosios vertės prasme. Žvel-giant atgal, netgi konservaty-vioje ir tam tikra prasme atsi-likusioje lietuvių literatūroje galiausiai išliko didieji inovato-riai: Donelaitis, Maironis, Že-maitė, Baranauskas. Tačiau kol kas Marcinkevičius tebėra po-puliariausias lietuvių poetas, net ir sulaukęs 75-erių. Visi, mėginantys tai paneigti, pra-leidžia gerą progą patygti.

TURINYS

J. Marcinkevičiaus suktakais.

Fotopasakojimas apie lietuvių Amerikoje.

VIII Dainų šventės temomis. „Pavasario vėjas“ Čikagoje.

Dail. P. Kanto sugrįžimas. Leidiniai.

Fotopasakojimas apie lietuvius Amerikoje

VITALIJA PULOKIENĖ

Fotografijos atsiradimas

Fotografijos pavadinimas kildinamas iš graikų kalbos žodžių „šviesa“ ir „rašyti“. Pirmasis šis žodis, kaip tam tikro proceso terminą, panaudojo John Herschel, 1839 metais. Tačiau dar anksčiau, žmogus vardu de la Roche (1729–1774 m.), kalbėjo šiuoipai neįtikėtinus dalykus, arba, tiesiau pasakius, spėjimus. Jo įsitikinimu, realius vaizdus galima perkelti ant drobės. Jis įsivaizdavo, kad veidrodinis atspindys gali būti ne tik matomas ant drobės, bet galėtų ant jos likti. Jo teigimu,

prie naudojimo tokią medžiagą, kuri patvari šviesai. Šią nuotrauką, kad ji būtų matoma, reikėjo tamsoje išlaikyti net 8 valandas. Po ketverių metų, Nytpce mirus, eksperimentai buvo daromi ir toliau. Jo pasekėjas Louis Daguerre išrado būdą, kaip užfiksuoti „tamsioje kameroje“ gaunamą vaizdą ir sumažino išlaikymo laiką iki pusės valandos.

1839 metais Prancūzijos valdžia nusipirko teisę į šį išradimą, pavadinusi fotografavimo būdą „Daguerreotype“. Spaudoje buvo išspausdinta visa fotografijos esmė ir dar pridėta,

Fotografija šiandien

Šiais laikais fotoaparatu moka naudotis kiekvienas vaikas. Ilgainiui rinką užkariavo skaitmeniniai fotoaparatai, kurie leidžia nuotrauką padaryti per kelias minutes: nufotografuoti, išimti atminties blokelį, įdėti į kompiuterį ir išspausdinti spausdintuvu. Kelios minutės darbo ir jūs turite prieš save nuotrauką, kurios kokybė yra stulbinančiai tobula!

Fotoaparatus žmonės ima ir keliones, fotografuoja šeimos šventes, šeimos narius ir įdomesnius įvykius. Visa tai daro

salėje, narsto vienas keistuolis – gunktelėjęs, penkias kameras ant kaklo pasikabinęs, laviruoją po salę, stengdamasis neužkliūti šokėjams.

Arba, prisiminkite Teatro festivalį, vykusį Čikagoje pernai metais. Susikaupe sėdime salėje, teatro vaidinimą žiūrime. Lietuvių televizija patogiai antrame aukšte įsitaisiusi filmuoja. O Jonas? Jonas šmėruoja pirmyn, atgal, tolyn, artyn – gerų kadrų „pagauti“ tikisi. Taip... Jono kadrai geri. Verti dėmesio. Su tuo sutiks kiekvienas.

Jonas Kuprys fotografija susidomėjo dar būdamas jaunuoliu. Baigęs universitetą biologijos mokslus, nusprendė, kad reikia įsigyti dar vieną – fotografijos – specialybę. 1984 m. Jonas Kuprys baigė Institute of Design at IIT magistro laipsnį. „Ne darbui mokiausi fotografijos, tiesiog man patinka tai – dėl pomėgio fotografuoti“, teigė Jonas.

Nuo 1970 metų Jonas fiksuoja lietuvių gyvenimo Amerikoje akimirkas. Kaip tik taip ir vadinsis būsimoji Jono Kuprio paroda – „Lietuviai Amerikoje“. „Turiu daugybę – šimtus – nuotraukų, tik reikia jas surūšiuoti pagal tematiką. Ateityje gal išleisiu fotografijų knygą, kur ne skaitydami, o, žiūrėdami nuotraukas, sužinosite, kaip ir kuo gyveno Amerikos lietuviai“, pasakojo fotografas.

Jonas Kuprys jau daugelį metų dirba *Draugo* dienraštyje. Sunku nusakyti jo konkrečias pareigas, nes Jonas prižiūri spausdintuvus, muketuoja spausdinamus žurnalus, knygas ir laikraščius, taiso kompiuterių gedimus ir t.t. O kur dar iš renginių atsinešti pluoštai nuotraukų, keliaujantys į laikraščio puslapius!

Labai užsiėmęs, tačiau nepaprastai draugiškas, Jonas pritaria: „Pasikalbėkime“.

– Kas tie lietuviai, kuriuos fotografuoti – iškilios asmenybės, ar tiesiog atsitiktiniai į kadrą patekę žmonės?

– Mano nuotraukos, tai akimirkos iš renginių, parodų, susitikimų, mitingų ir net demonstracijų. Dalis – iš įvairiausių gegužinių. Na, pagalvok, juk žmogus, besilankęs bendruomenės susibūrimuose, jau gali būti vadinamas visuomenininku. Nereikėtų sureikšminti, išskiriant svarbius ar mažiau svarbius žmones – visi jie lietuviai, įamžinti mano kadruose.

– *Draugo* dienraštyje, kuriame dirbi, šimtai tavo padarytų fotografijų. Kuo skiriasi spaudos fotografija nuo meninės?

– Spaudos fotografija, turiu minty profesionalia, niekada nesidomėjau. Aš visai nenorėčiau būti fotoreporteriu, važiuoti į „karščiausias“ vietas, tam, kad atspindėčiau padėtį. Sutinku, kad viena nuotrauka pasako daugiau nei ilgiausias tekstas. Tačiau fotografija yra mano domėjimosi objektas menine prasme, o ne darbo.

– Kartais, pasižiūrėję į nuotraukas, sakome: „Matai, štai jo tikrasis veidas!“, arba „Negali būti, tai fikcija, fo-

tomontažas!“. Kaip pa-vyksta, Jonai, užfiksuoti tikrai gerą kadrą?

Jonas Kuprys

– Nepavyksta. Padarau šimtus kadrų, iš kurių išeina vos keli, verti dėmesio. Arba, kartais atrodo, kad bus nuostabių vaizdų, o, nuotrauką išryškinus, nusiviliu – nieko gero.

– Kokia tematika, vis dėlto, Tau labiausiai patinka fotografuoti?

– Mėgstu fotografuoti žmones. Gal pavadinsiu taip: „Žmonės ir laikas“. Mat mano nuot-

raukose gali matyti tą patį žmogų, nufotografuotą prieš dvidešimt, dešimt metų, ir, tarkim, vakar!

– Kaip manai, kokia fotografijos ateitis?

– Sunku pasakyti. Vis modernėjantys fotoaparatai, nuotraukų kokybė ir prieinamumas tiek ištobulėję, kad fotografui bereikia tik pasinerti į fantazijų pasaulį. Gal ateityje, pavyzdžiui, egzistuos fotolaikraštis,

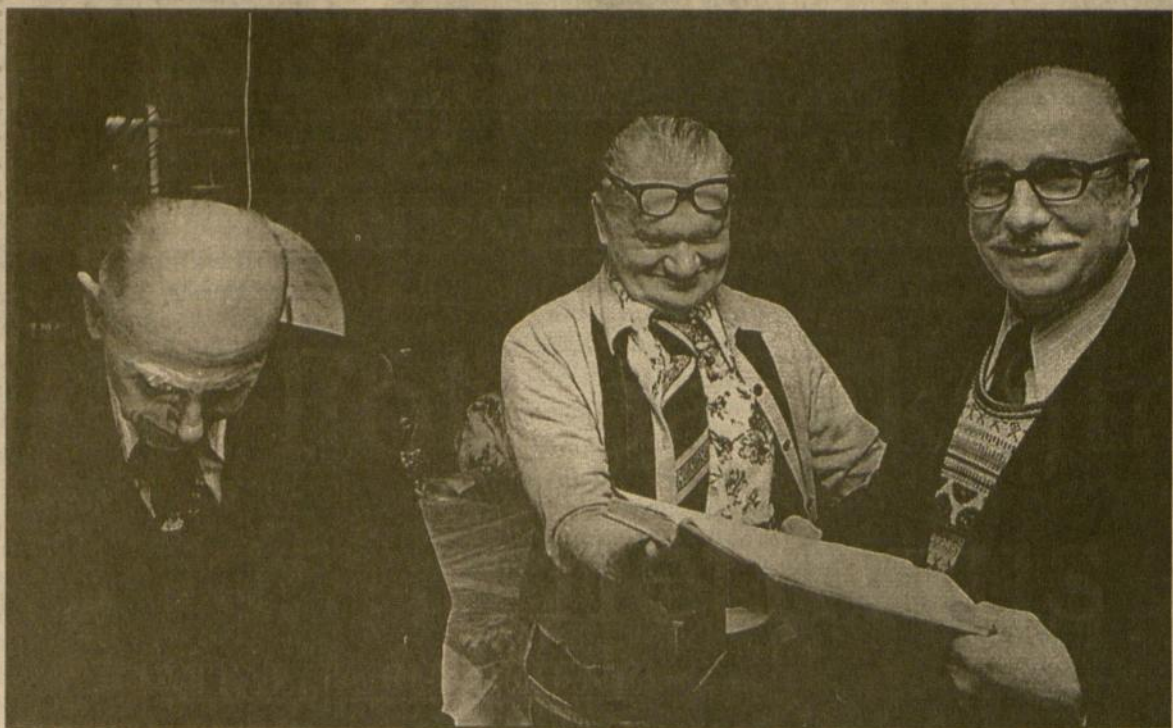
kuriame nebus jokių tekstų – visa informacija vaizduose. Gal išivaizduoti? Aš irgi ne. Tačiau fantazijai lankos atviros.

– Dėkoju už idėją, Jonai. Gal kam nors „šaus“ į galvą tuo pasinaudoti.

Ilgai kaupęs savo foto archyvą, Jonas pagaliau nusprendė surengti parodą. Gal ne pati – kiti pastūmėjo. Juk žinote, kad menininkai kuria, kau-pia, krauna, ir tik vėliau susivokia, kad turi kažką, kas galėtų būti idomu visuome-ni.

1990 m., Washington, DC.

1982 m., Lietuvių sodyboje.

po to, kai vaizdas išdžiūna tamsioje patalpoje, jis gali būti matomas ir nedingti. Šis keistuolis de la Roche net įsivaizduoti negalėjo, kokia pranašiška jo vizija gali būti.

Truputį istorijos

Yra du moksliniai reiškiniai, kuriuos sujungus, fotografija tapo realybe. Pirmasis reiškinys – optinis. *Camera Obscura* (tamsus kambarys) jau egzistavo keturis šimtus metų, labai tiksliai aprašytas ir brėžiniais pagrįstas Leonardo da Vinci 1519 m. Antrasis – cheminis, pastebėtas prieš šimtmečius, kad, saulės spindulių paveikti, daiktai keičia spalvą – blunka.

Pirmasis sėkmingas bandymas padaryti nuotrauką įvyko 1827 metais. Jos autorius Nytp-

jog tam visai nereikalingi piešimo įgūdžiai, kad tai gali daryti bet kuris pageidaujantis. Susidomėjimas buvo milžiniškas, ir, praktiškai praėjus dienai po straipsnio, žmonės susirgo „daguerreomania“.

„Daguerreotype“ nuotraukų darymo procesas buvo labai brangus. Be to, tai buvo vienintelė originali nuotrauka. Tai reiškia, kad nuotraukos savininkas, gavęs savo portretą, turėjo vienintelį, nepakartojamą meno kūrinių.

Laikui bėgant, fotografijos populiarumas augo. 1840 m. Londone, Regent Street, buvo įsikūrusios 42 foto prekių parduotuvės. Amerikoje populiarumas didėjo dar greitesniu tempu – 1850 m. vien tik New York buvo 77 foto ateljė.

ma dėl vienos priežasties – atminimui.

Tačiau yra žmonių, kuriems fotografija yra ir pomėgis, ir darbas, kurie su fotoaparatu nesiskiria niekada, fiksuodami ištisas tematinės ir atsitiktinės situacijas, daiktus, žmones, gamtą...

Keistuolis kūrėjas

Vienas tokių kūrėjų, nesisiskiriantis su fotoaparatu nei darbo metu, nei laisvalaikio, yra Jonas Kuprys.

Kas gi nepažįsta Jono? Tai žmogus, būnantis bemaž visur: bendruomenės minėjimuose, teatrų festivaliuose, pokyliuose, parodose... O ar atsimenate šokių šventes? Tarp besisukančių, tautiniais rūbais pasipuošusių, porų didžiulėje Allstate

2004 m., Šokių šventė.

1991 m., Vasario 16-osios demonstracija. Jono Kuprio nuotraukos parodai „Lietuviai Amerikoje“.

Neseniai susibūrusio jaunimo choro vadovas Adomas Daugirdas.

VIII Dainų šventės Čikagoje temomis

Reikia noro, reikia vadovo, reikia entuziazmo, ir visos svajonės virsta realybe. Rašydama ir ruošdama šį straipsnėlį, nesitveriu džiaugsmu, nes kiekvienas sakinytis, kiekviena mintis, kurią toliau skaitysite, privers visus šypsotis ir džiaugtis. Visus tuos, kurie vertina lietuvišką jaunimą ir jo veiklą, remia jų sumanymus ir džiaugiasi jų pasiekimais. Šis jaunimas nėra išėjęs chorvedybos mokslų, geltonsnapiai žvirbliukai chorinės muzikos plotuose, žiūrėkit, kokius nuostabių darbų jie atlieka, kaip gražiai jie dirba ir kaip gausiai džiugina mūsų širdis! Patys susiorganizavo chorą, propaguojantį lietuvių chorinę muziką, chorą, dainuojantį net keturiais balsais!

Sužinojusi apie Čikagoje susikūrusį jaunimo chorą, pakalbinau choro vadovą – Adomą Daugirdą.

— Nuo ko, kaip ir kada prasidėjo Jūsų choralis?

— Per moksleivių ateitininkų vasaros stovyklą Rita Kliorienė pranešė, kad 2006 m. įvyks Dainų šventė. Ji ragino visus prisidėti prie chorų savo miestuose. Regina Čyvaitė manęs paklausė, kas būtų, jei Čikagos jaunimas pats sudarytų chorą? Nusprendėme pabandyti!

— Kas jo įkūrėjas?

— Choras turi du įkūrėjus. Regina pasiūlė mintį, o aš apsiėmiau būti muzikiniu vadovu. Nuo rudens mes renkames ir repetuojame. Aš išrenkau repertuarą, pritaikau muziką ir akompanimentus ir pravedu repeticijas ir visiems praneša, kur ir kada rinktis.

— Kiek narių ir koks jų amžiaus vidurkis? Ar tai mišrus, ar lygių balsų vienetas? Ar visi gimę Amerikoje?

— Visi mūsų choro nariai yra gimnazistai, tarp 14 ir 17 metų amžiaus. Turime 6 mergaites ir 8 berniukus (mes jaunuoliai, tai gal reiktų jau vadintis rimčiau – merginos ir vaikinai), ir dainuojame keturiais balsais. Choristai susirenka iš visų Čikagos kampų. Deja, tuo tarpu neturime choristų iš naujai atvykusių lietuvių, tačiau juos labai kviečiame ir mielai priimsime į chorą.

— Kokį repertuarą atliekate? O gal kuriate ir rašote muziką patys? Ar visi moka lietuvių kalbą?

— Repertuaras yra labai įvairus. Tenka dainuoti ir smagias Kernagio dainas, ir tradicines lietuviškas Mišių giesmes. Mūsų choras dainuoja tiksliai lietuviškai ir visi moka lietuvių kalbą.

— Kur ir kaip dažnai repetuojate, kur pasirodote?

— Paprastai repetuojame sekmadieniais ir dirbame apie dvi valandas. Nėra lengva surasti tinkamą laisvą laiką, nes daug choristų šoka tautinius šokius, yra jaunimo vadovai ir turi daug kitų įsipareigojimų, bet visi labai stengiasi prisitaikyti. Rudenį dainavome Ateitininkų namų pokilyje, o šiuo metu giedame per Mišias Palaimintojo Jurgio Matulaičio misijoje Lemo.

— Kokie ateities planai? Ar VIII Dainų šventė įtraukta į Jūsų planus?

— Žadame toliau dainuoti. Norėtume skristi į Kaliforniją pasirodyti – čia tai būtų svajonė. O išeivijos Dainų šventė tai be klausimo mūsų planuose – dėl Dainų šventės mes ir atsiardom.

— Ar turite ką nors, kas Jums pataria, padeda?

— Nors šis choras yra labai savarankiškas, vis prireikia kitų pagalbos. Rasa Poskočienė ir Darius Polikaitis išgelbsti iš muzikinių duobių, o Lukminienė (misijos choro vedėja) padeda surasti lietuviškų giesmių. Šiaip mes stengiamės viską tvarkyti patys.

— Kas paskatino, arba iš kur atsirado susidomėjimas muzika, lietuvių muzika, lietuvių kalba?

— Tėvai nuo mažens apsupo mane muzika. Jie įrašė mane, kartu su broliais, į parapijos vaikų chorą, nors verdamas priešinausi. Penkerius metus mokiausi pianino, bet iš tikrųjų esu azartiškas (nors savamokslis) būgnininkas ir gitaristas. Labai mėgstu kompiuteriu kurti „techno“ muziką. Jau trejus metus dainuoju „Dainavos“ ansamblyje. O 2003 metais mes visi 4 broliai (ir mama) dainavome Dainų šventėje Lietuvoje. Pas mus namuose beveik visuomet kas nors groja, dainuoja ar klausosi muzikos.

— Ką galite papasakoti apie save? — Mano gyvenimas yra geras.

Mėgstu sportuoti, klausyti europietiškos muzikos, groti būgnais.

Neseniai sumaniau įkurti „roko grupę“ su lietuviams draugais, tai dabar ir mūsų rūši reikia ateiti su ausų kamštukais!

O dėl mergaičių...hmmm, tuo tarpu turiu...šešias, bet manau, kad gerų sopranų niekad negali būti per daug.

Ir kas dar abejoja, kad išeivijoje nebėra ateities? Ateitis yra ir bus, jeigu mokėsime padėti tai atečiai pagrindus, sukurti tinkamą aplinką, uždegti jaunas širdis svajonėmis ir jeigu tikėsime, kad svajonės tampa realybe. Adomui Daugirdui reikėjo paskatinimo, padrąsinimo, o gal tik ateitininkų stovyklos ir vadovės R. Kliorienės pakvietimo. Gal tokio choro ir nebūtų buvę, jeigu ne ateitininkų Dainų šventė, kuri sudarys puikią progą išeivijos jaunimui pasijusti, kas yra masinis dainavimas, kurio tradicijas puoselėja mūsų Lietuva. Bet svarbiausias darbas lietuvių išlaikymui, tai tautiškai stipri šeima, kurioje kiekvienas įgauna ateities kompasą. Adomo gyvenimas pilnas muzikos garsų, dainininkė mama, dainuojantys ir grojantys broliai, privačios pianino pamokos ir „priverstinis“ – sekmadieninis vaikų choralis, atvedė jį į vadovo pareigas. Padėką reiktų pareikšti Reginei Čyvaitei. Man tą nuostabią mergaitę teko keltą kartų susitikti ir bendrauti, ir iš karto jaučiami jos organizaciniai sugebėjimai, išvalgumas bet kokioje susidariusioje situacijoje, lengvas bendravimas, orientacija bet kokiomis sąlygomis. Visa tai ji dabar galės panaudoti choralio veikloje, tolesnėse studijose, sporto užsiėmimuose. Ji, augdama gražioje šeimoje, irgi nuolat girdėjo: „vaikai, kalbėkite lietuviškai“, buvo vežama į visus lietuviškus užsiėmimus, priklausė lietuvių jaunimo organizacijoms, na, o dabar, pati su Adomu, sugalvoja jaunimo chorą suburti. Galiausiai, kad ateities dainų šventės organizacinio komiteto pirmininkė bus Regina Čyvaitė, o meno vadovo pareigas perims Adomas Daugirdas! Valio lietuviškam jaunimui, lietuviškai dainai ir jaunystei, leidžiamai ne vėjais. Pagarba šeimoms, išauginusioms tokį jaunimą!

Nijolė Benotienė

Chorų vadovai, dainų mokytojai, skubiai atsiliepkite

FAUSTAS STROLIA

Kadaise filosofas Juozas Girnius kiekvieną mūsų chorą pavadino lietuvišku židiniu, kuris turi būti susigyvenęs. „Atsiskyrėliai virsta ir nutautėliais“. Jis prisiminė chorinę veiklą 19-ame šimtmetyje, paaiškinamas, kokį svarbų vaidmenį ji atliko tautiniam atgimimui. Mums irgi reikia tautiškai atgimti, suruošiant Dainų šventę! J. Girnius jau tada klausė, „ar nepradedame taip kasdienybėje skendėti, kad nė šventės prasmės nebejauciamo?“

Pirmosios Dainų šventės metu dar man neteko būti Amerikoje. Bet ilgainiui buvo susirūpinta, kad šventės pradėjusios nusibosti, nes „programos pravedimas buvęs toks pat, kaip ankstesnėse šventėse“ (Bronius Nainys). Nejaugi esminė Dainų šventių dalis – mūsų dainos – nebepajėgia mūsų vienyti, sujungti džiaugsmą ir skausmą, meilę ir liudys?

Žurnalistas Vladas Būtenas, buvęs vienas iš pirmosios Dainų šventės vykdomojo komiteto narių, džiaugėsi, kad su IV

Dainų švente jų prieš 15 metų pasėta sėkla neliko be vaisių. Choristų skaičius užtelėjęs kone iki stebinančių 2,000, kad jiems diriguoti ateis jaunesni, jau čia išlavinti dirigentai. Mums reikia daugiau būteniškų optimistų. Juk turime ir čia, ir Lietuvoje išlavintų jaunesnių chorvedžių ir dirigentų. Prisimenu, kaip per trumpą laiką muzikas Ričardas Sokas suorganizavo puikų moterų ansamblį, su juo pasirodė Čikagoje ir net tolimojo Los Angeles Lietuvių dienose. Pažintių ir vadovo muzikinių sugebėjimų dėka buvo nesunku sudaryti labai muzikalų vienetą. Reikia noro ir siek tiek pasišventimo. Reikia ir visų lietuvių bažnytinio choro atsiliiepimo. Pirmoji Dainų šventė ir rėmėsi tokiais choralais, išblaškytais po visą Ameriką. Kiekvienas iš Jūsų reikalingas ir brangus!

Daugelis Jūsų laukiate pamatyti šventės repertuarą, o organizacinis komitetas nenori be reikalo spausdinti per daug knygų chorams, nes jokio izdo iš praėjusių šventių nepaveldėjo. Ilga pertrauka ne tik nepadėjo, bet ir daug ką sužlugdė. Bet mes turime prisiminti Juozo Girniaus išpėjimą, kad be

dainų šventių greičiau nutautėsime. Juk turime šventą pareigą savo gražiausiam jaunimui ir daugybės lietuvių mokytojų idealizmui. Kiek daug liuanistinių mokyklų mokytojų įveda lietuvišką žodį ne tik į mūsų vaikų ir jaunimo lūpas, bet ir jų širdis! Bus ir vaikams, ir jaunimui tinkamų dainų, todėl nevalia dar 15 metų tylėti! Teisingai kun. Juozas Prunskis vertina dainų šventes kaip entuziazmo ir ryžto įkvėpimą. Tad nepasiduokime suglebimui! Koks taiklus parinktas pavadinimas šiai šventei – „Atsiliiepk, daina“. Atsiliiepkite ir visi lietuviškai besijaučiant!

Labai nesunku: Internet svetainėje, kur pažymėtas žodis „Address“, reikia įrašyti: www.dainusvente.org (be jokių tarpų, tik su tais dviem taškais). Paspauskite „Enter“. Tuo pat pasirodys organizacinio komiteto pirmininko dr. Audriaus Polikaitio ir meno vadovės Ritos Kliorienės kvietimai. Paspaudę puslapio apačioje žodį „Dalyviams“ gausite reikiamą anketą, kurioje tikrai nesunku atsakyti – dešimtį trumpų klausimų. Nereikia nei voko, nei pašto patarnavimo, o

tik pasiūsti, paspaudus šios formos gale langelį „Siųsti“, kad rengėjai gautų reikiamą informaciją, ir pasiruošimas lengviau pradėtų riedėti pirmyn. Mokykloms nurodyti mokyklos ar ansamblio vardą ir mokinių skaičių nuo III iki VIII skyrių ar aukštesniųjų mokyklų klasių. Paspaudę puslapio apačioje kitus žodžius, gausime visą reikiamą informaciją. Tad „Atsiliiepk, daina!“ ir atsiliiepkite dainų vadovai!

Praeityje labai teigiamai yra pasisakę apie simfoninio orkestro panaudojimą Dainų šventių akompanimentui Bronius Budriūnas ir Algis Šimkus. Mano žiniomis ir 2006 m. Dainų šventė turės tokį akompanimentą. Tai padėtų choristams geriau intonuoti ir pakeltų visos šventės meninį lygį, kuris, anot Stasio Liepo, turėtų būti „visų dalyvių tautinis garbės reikalas, nes Dainų šventės esančios... mūsų chorinės kultūros ir kūrybos reprezentacinė išraiška“. Jis primena choristams vieną sąlygą: „Chorų sudėtį turėtų griežtai nulemti pareigingų choristų kvalifikacijos!“

Tad, atsiliiepkime!

Š.m. balandžio 1 d. Lietuvių rašytojų draugija Čikagos Jaunimo centre suruošė pavasarinę poezijos šventę, pavadintą „Pavasario vėjo“ vardu. Programoje dalyvavo gražus būrelis pradedančių ir jau kūrybos keliu spėjusių išibėgti poetų, kuriuos klausytojai sutiko palankiai, apdovanojo gėlėmis ir plojimais. Jono Kuprio nuotraukoje – poezijos vakaro dalyviai. Iš kairės: kun. Rimvydas Adomavičius, Lietuvių rašytojų draugijos pirm. Stasė Petersonienė, draugijos valdybos narės Stasys Džiugas, Irena Norkaitytė-Gelazienė, Violeta Pakalniškienė, Kornelijus Jazbutis, Eglė Juodvalkė, Linas Umbrasas, Vitalija Pulokienė, sol. Nijolė Penikaitė, Vilimas Zablockis, Vilija Vakarytė, Daiva Karužaitė ir Audrė Budrybė-Nakienė.

KUKUTIS

tolimaj nežinomoj šaly
teka ugnimi drakono upės
medžiai ten be lapų, mėlyni
paukščiai gi ant jų visai netupi

saulė toj šaly kaip ledo luitas
šaldo dieną ji šviesa žvarbia
o naktim skaisčius mėnulis
tirpdo sesę saulę danguje

gyvena toj šaly kukutis
medinis jis, bet jo širdis tikra
ištrpęs sapnas sklaidosis lyg rūkas
pakėlęs galvą mąsto savyje:

patinka man žiūrėt į dangų...
kada mėnulio lieka šypsena
ten ratai Grįžulo lėtai ripuoja
ir Paukščių tako matos pabaiga...

norėčiau aš žvaigžde spindėti
aukščiau vaivorykštės spalvų
mėnulio sidabru pražysti
ir skristi, skristi, skristi...tarp žvaigždžių!

sparnais staiga jo rankos virsta
kukučio pasaka tokia tikra –
medinė ašara ištryksta
pakilęs – nebegrijta niekada.

TARP ŽEMĖS IR DANGAUS

ikelk mane į aukštą kalną,
į tirštą kamuolinių debesų
ten dieną aš ištripsiu saulę
o naktį – pasislėpsiu tarp
žvaigždžių

VITALIJA PULOKIENĖ

apsaugoki mane nuo šalto
skausmo
ledinės abejingos gyvasties
ant debesies padėsiu sunkią
galvą
ir tu šalia prigluski, jei
padės

mažoj širdy tiek jausmo
bėgalinio
kodėl atrodo vienišas,
žmogau?
atskirtos širdys,
plaka laikas nusiminęs
skaičiuodamas paklydusius,
tarp žemės ir dangaus.

trisdešimt kartų tą patį tiesą
neperdirbtą, nepatobulintą
paslėptą properšų visatos apvalkale
maldoje miniu:
viskas bus gerai, bus gerai, gerai...
kada nors sužaliuos žvaigždės
ir akis vilgys šviežiai nupjauti rugiai
o jūros kriauklėje užgims tikėjimas
gaila, kad jis nepasiekiamas!
o nuėjus amžių
nukris paskutinis
ties kritine riba sustojęs
susirgęs apsnūdimo
bet vaizduojas pabudimą
sąmonės blyksnis
aprepiantis visą
gyvenimą
ir tau bus liūdna
dėl tuščiai pragyvento laiko!

